

А.В.ЧЕРЕП, Н.С.ІЛЛЯШЕНКО, П.Г.ПЕРЕРВА
ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ВАРТІСНОЇ ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В статті розглянуто та обґрунтовано традиційні та сучасні методичні підходи до вартісного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності підприємства на основі методу Монте-Карло, методу ставки роялті, правила емпіричного підходу, гіпотетичного методу переговорів, методу розрахунку втраченого прибутку, методу аналізу дерева рішень. Досліджено економічну сутність та обґрунтовано значення об'єктів інтелектуальної власності для забезпечення ефективності господарської діяльності промислового підприємства з урахуванням багатьох ринкових та неринкових факторів впливу на результаті оцінювання. Визначено склад та опрацьовано особливості проведення оцінки вартості різних видів об'єктів інтелектуальної власності промислового підприємства в сучасних умовах. Розглянуто особливості використання основних методичних підходів щодо проведення оцінки вартості нематеріальних активів, а саме витратного, прибуткового (доходного), ринкового. Визначено сферу використання результатів проведеного дослідження: практична діяльність вітчизняних промислових підприємств, професійна діяльність учасників процесу оцінювання, яка спрямована на підвищення обґрунтованості і достовірності прийняття та ефективності практичної реалізації стратегічних та найбільш важливих оперативних управлінських рішень з точки зору їх впливу на вартість наявних інтелектуальних активів та ринкову вартість підприємства загалом.

Доведено, що об'єкти інтелектуальної власності є невід'ємною частиною найбільш ефективних активів підприємства, яке здійснює ринкову незалежну бізнес-діяльність. Процес визначення вартості об'єкта інтелектуальної власності відомий як вартісна оцінка інтелектуальної власності, може змінюватися залежно від різних факторів, таких як вид інтелектуального товару, його комерційна цінність, рівень ризику, ринковий характер та мета оцінки об'єкта інтелектуальної власності тощо. Різні традиційні та сучасні методи доступні для оцінки об'єктів інтелектуальної власності, але вибір відповідного методу є важливим для отримання його адекватної вартості. Відповідь на запитання «як оцінити об'єкт інтелектуальної власності» залежить від відповідей на інші запитання, такі як «що оцінювати», «коли оцінювати» та «з якою метою проводити вартісну оцінку об'єкта інтелектуальної власності».

Ключові слова: вартісна оцінка, інтелектуальна власність, активи, методи, промислові підприємства

А.В.ЧЕРЕП, Н.С.ІЛЛЯШЕНКО, П.Г.ПЕРЕРВА
ИССЛЕДОВАНИЕ МЕТОДОВ СТОИМОСТНОЙ ОЦЕНКИ ОБЪЕКТОВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

В статье рассмотрены и обоснованы традиционные и современные методические подходы к стоимостной оценке объектов интеллектуальной собственности предприятия на основе метода Монте-Карло, метода ставки роялти, правила эмпирического подхода, гипотетического метода переговоров, метода расчета утраченной прибыли, метода анализа дерева решений. Исследована экономическая сущность и обосновано значение объектов интеллектуальной собственности для обеспечения эффективности хозяйственной деятельности промышленного предприятия с учетом многих рыночных и нерыночных факторов влияния на результате оценки. Определены состав и проработаны особенности проведения оценки стоимости разных видов объектов интеллектуальной собственности промышленного предприятия в современных условиях. Рассмотрены особенности использования основных методических подходов к проведению оценки стоимости нематериальных активов, а именно расходного, прибыльного (доходного), рыночного. Определена область использования результатов проведенного исследования: практическая деятельность отечественных промышленных предприятий, профессиональная деятельность участников процесса оценивания, направленная на повышение обоснованности и достоверности принятия и эффективности практической реализации стратегических и наиболее важных оперативных управленческих решений с точки зрения их влияния на стоимость имеющихся интеллектуальных активов и рыночную стоимость предприятия в целом.

Доказано, что объекты интеллектуальной собственности являются неотъемлемой частью наиболее эффективных активов предприятия, осуществляющего рыночно независимую бизнес-деятельность. Процесс определения стоимости объекта интеллектуальной собственности известен как стоимостная оценка интеллектуальной собственности, может изменяться в зависимости от различных факторов, таких как вид интеллектуального товара, его коммерческая ценность, уровень риска, рыночный характер и цель оценки объекта интеллектуальной собственности. Различные традиционные и современные методы доступны для оценки объектов интеллектуальной собственности, но выбор соответствующего метода важен для получения его адекватной стоимости. Ответ на вопрос "как оценить объект интеллектуальной собственности" зависит от ответов на другие вопросы, такие как "что оценивать", "когда оценивать" и "с какой целью проводить стоимостную оценку объекта интеллектуальной собственности".

Ключевые слова: стоимостная оценка, интеллектуальная собственность, активы, методы, промышленные предприятия

A. V. CHEREP, N. S. ILLYASHENKO, P. G. PERERVA
RESEARCH OF METHODS OF VALUATION OF INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS

The article examines and substantiates traditional and modern methodological approaches to the valuation of intellectual property objects of the enterprise based on the Monte Carlo method, the royalty rate method, the rules of the empirical approach, the hypothetical method of negotiations, the method of calculating the lost profit, the method of decision tree analysis. The economic essence and value of intellectual property objects for ensuring the efficiency of the economic activity of an industrial enterprise, taking into account many market and non-market factors influencing the evaluation result, were investigated. The composition and specifics of assessing the value of various types of intellectual property objects of an industrial enterprise in modern conditions have been worked out. Peculiarities of the use of the main methodical approaches to the assessment of the value of intangible assets, namely cost, profitable (revenue), market, are considered. The field of use of the results of the conducted research is defined: the practical activity of domestic industrial enterprises, the professional activity of participants in the evaluation process, which is aimed at increasing the validity and reliability of the adoption and effectiveness of the practical implementation of strategic and the most important operational management decisions from the point of view of their impact on the value of existing intellectual assets and the market the cost of the enterprise in general.

It has been proven that intellectual property objects are an integral part of the most effective assets of an enterprise that carries out market-independent business activities. The process of determining the value of an intellectual property object is known as intellectual property valuation, and may vary depending on various factors, such as the type of intellectual property, its commercial value, the level of risk, the market nature and purpose of the intellectual property valuation, etc. Various traditional and modern methods are available for valuing intellectual property, but choosing the appropriate method is important to obtain its adequate value. The answer to the question "how to value an object of intellectual property" depends on the answers to other questions, such as "what to value", "when to value" and "for what purpose to conduct a valuation of an object of intellectual property".

Keywords: valuation, intellectual property, assets, methods, industrial enterprises

Вступ. Зі швидким переходом за останні кілька десятиліть від галузевого матеріального ринку до інформаційного нематеріального ринку промислове підприємство усвідомило важливість і необхідність зміни своєї стратегії управління активами, зосередившись на інтелектуальній власності. Широко оприлюднені ринкові успіхи підприємств, які в переважній більшості здійснюють інтелектуально-інноваційну діяльність, свідчать про те, що інтелектуальна власність в останні роки в промислово розвинутих країнах відповідальна за приблизно 38,2 відсотка національного ВВП, що є збільшенням порівняно з 34,8 відсотками десять років назад [1]. Дані, опубліковані у 2019 році Сполученим Королівством (Великобританія), свідчать про те, що за останнє десятиліття щорічне зростання всіх нефінансових (тобто інтелектуальних) активів в провідних європейських країнах були на рівні 4,8 відсотка, серед яких темпи зростання продуктів інтелектуальної власності становили 4,4 відсотка [1, 5, 7, 13]. Звіт Європейського Союзу, опублікований у 2019 році, свідчить про те, що 45 відсотків ВВП ЄС припадає на індустрію з інтенсивним використанням промислової інтелектуальної власності, які також забезпечили 38,9 відсотка робочих місць, прямо чи опосередковано [1, 4, 8]. Дані, отримані з усіх інших регіонів земної кулі, також свідчать про подібні висновки, де повідомляється, що залежність бізнесу від нематеріальної інтелектуальної власності зростає зі зміною динаміки економіки.

Переваги підприємства, яке активно використовує в своїй роботі інтелектуальні здобутки, є багатогранними, а підвищення вартості активів інтелектуальної власності з часом порівняно зі знеціненням вартості матеріальних активів. Підприємствам зручно заставляти активи інтелектуальної власності для залучення капіталу, не перешкоджаючи бізнесу, на відміну від застави матеріальних активів, а також це гарантує кредиторам реальне погашення наданих кредитів, оскільки підприємства не можуть працювати без основних нематеріальних активів. Розуміння вищезазначених переваг визначає актуальність та важливість наукової проблематики, пов'язаної з вартісною оцінкою об'єктів інтелектуальної власності, ефективний розгляд якої ілюструє, за яких сценаріїв активи інтелектуальної власності можуть стати цінними для правовласника та які є засоби визначення найбільш прийнятної вартості активу інтелектуальної власності.

Аналіз результатів існуючих досліджень. Актуальність дослідження проблем оцінки інтелектуальної власності підтверджується наявністю чисельних наукових розробок на тему. Серед провідних дослідників, які займалися вивченням питань оцінювання об'єктів інтелектуальної власності, слід зазначити таких закордонних вчених, як Бутнік-Сіверський О. Б., Гавриленко О. П., Герасименко О., Довгий С. О.,

Дроб'язко В. С., Жаров В. О., Капіца Ю.М., Клявлін В. В., Козирев А.Н., Святоцький О.Д., Чеботарьов В. та ін. У цих наукових розробках багато уваги надається оцінці інтелектуальних активів в межах їх компонентної структури в структурі не матеріальних активів з виокремленням методичних підходів до оцінювання ринкової вартості об'єктів інтелектуальної власності на рівні промислового підприємства, обґрунтовано класифікаційні ознаки інтелектуальних активів з використанням різного роду науково-методичних методичних підходів, розглядаються методи та моделі вартісного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності.

Однак не дивлячись на широту досліджень, які проводяться в даній сфері, існує ряд методичних підходів, які не можуть бути в повному обсязі використані в практичному плані. Саме тому метою даної публікації є демонстрація сучасних методів оцінювання інтелектуальних активів на конкретних прикладах та аналіз можливих варіантів їх застосування відносно оцінювання окремих інтелектуальних об'єктів, які входять в склад нематеріальних активів промислового підприємства. У результаті цього більшість підприємств будуть мати змогу адекватно оцінити свої інтелектуальні активи, що не буде перешкоджати отриманню промисловим підприємством додаткових ринкових конкурентних переваг.

Метою статті є узагальнення та розвиток методологічних підходів до вартісного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності, теоретико-методичне порівняння традиційних та сучасних підходів до оцінки інтелектуальних активів промислових підприємств з урахуванням багатьох ринкових та неринкових факторів впливу на результат оцінювання.

Результати дослідження. Відповідь на запитання «навіщо проводити оцінку активів інтелектуальної власності» та «коли проводити оцінку активів інтелектуальної власності» полягає в розумінні випадків або подій, широко відомих як методичні підходи, які викликають потребу у вартісному оцінюванні об'єктів інтелектуальної власності. Ці методичні підходи можуть відрізнятися залежно від характеру події та її змісту і призначення. Наприклад, вартісну оцінку необхідно зробити для здійснення комерційної операції (продаж підприємства, злиття та поглинання, створення спільного підприємства, ліцензування та ін.), банківські операції (запозичення коштів, страхування, банкрутство та ін.), події, пов'язані з фізичними особами (розлучення, поділ, заповіт та ін.), судові розгляди (позови про відшкодування збитків, втрачена вигода, недобросовісна конкуренція та ін.), державні вимоги (декларація вартості активів, прямі та непрямі податки та ін.) [1].

Саме при настанні або ймовірності настання, залежно від обставин, будь-якої з вищезазначених подій виникає необхідність визначити вартість активів інтелектуальної власності за вказівкою всіх

залучених сторін, щоб можна було бути впевненим у тому, що майно, про яке йде мова, надається та отримується з відповідною вартістю. Незважаючи на те, що активи інтелектуальної власності є зручними для транзакцій, вони також несуть ризик їх переоцінки або недооцінки через притаманний їм характер роботи в стані нематеріальної власності. Таким чином, методичні підходи, як обговорювалося вище, не тільки відповідають на питання «коли», але також відповідають на запит «чому» існує потреба в оцінці.

Проведемо дослідження традиційних методів вартісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

Витратний метод добре відомим широкому колу економістів, але на практиці використовується рідше всього [6]. Цей метод оцінює інтелектуальну власність на основі вартості розробки ідентичного або подібного активу в певний момент часу. Цей метод зазвичай використовується як альтернативний підхід для визначення мінімальної базової вартості у випадках, коли активи інтелектуальної власності більше не приносять доходу. Витратний метод використовується для оцінки активу інтелектуальної власності шляхом агрегування понесених витрат (сировина, праця та ін.) та альтернативних витрат після врахування різних типів факторів старіння, таких як, наприклад, заміна стаціонарних телефонів на мобільні телефони, заміна CD і DVD-приводи на жорсткий диск, заміна матричних принтерів на принтери LaserJet та ін.

Мають місце два варіанти цього підходу щодо визначення вартості активу за методом вартості: метод вартості відтворення та метод вартості заміщення. Метод відтворювальної вартості (також відомий як підхід за історичною вартістю або тенденція історичної вартості) включає вартість створення копії об'єкта інтелектуальної власності за поточними цінами з використанням такої самої або подібної сировини, якості та стандартів. За методом відновної вартості визначається вартість активу на основі вартості створення еквівалентного активу з подібною або кращою корисністю чи функціональністю. Тенденція історичної вартості оцінює вартість створення активу інтелектуальної власності у минулому. Вартість для цілей оцінки завжди розраховуватиметься на основі ціни на дату оцінки, а не історичної вартості. Витрати, понесені при відтворенні або заміні активу інтелектуальної власності, можуть відрізнитися від фактичних витрат, понесених у минулому, через різні фактори, такі як кращі технології, змінна вартість сировини, інфляція тощо.

Витратний метод є найбільш прийнятним, коли об'єкт інтелектуальної власності можна легко відтворити або замінити еквівалентним або кращим активом подібного характеру. Але оскільки метод вартості забезпечує мінімальну базову вартість для активу ІВ, він є найменш використовуваним підходом на практиці. Цей метод рекомендуємо використовувати в тих випадках, коли актив інтелектуальної власності більше не приносить

доходу, і інші підходи не підходять для цілей оцінки. Однак метод вартості забезпечує лише мінімальне порогове значення, яке вважається найнижчим значенням вартості інтелектуальної власності. Це значення може бути використане для розрахунку вартості інтелектуального активу або його здатності генерувати дохід (через ліцензування, передачу та ін.) під час переговорів при здійсненні будь-якої транзакції пов'язаної з цим активом. Крім того, вартісний метод не враховує вартість відмови та ризик, пов'язаний з активом інтелектуальної власності. Цей підхід також критикують за те, що він повністю ігнорує ринковість чи неринковість активів, майбутні грошові потоки та залишок терміну правової охорони інтелектуального активу.

Ринковий метод вважається найбільш практичним і логічним підходом до оцінки активу інтелектуальної власності, якщо порівнянний актив доступний на подібному активному технологічному ринку. Він визначає вартість інтелектуальної власності шляхом порівняння обох активів у подібних операціях і за подібних обставин. Цей метод для цілей оцінки враховує різні фактори, такі як час, характер активу, залишок терміну правової охорони, призначення, географічна територія активного використання, прибутковість, ексклюзивність тощо. Наприклад, Cadbury та Nestle є двома відомими компаніями з товарними знаками, які займаються виробництвом шоколадних цукерок, тому їхні активи інтелектуальної власності мають подібний характер і їх можна оцінити за допомогою ринкового підходу на активному ринку.

Оцінка за ринковим методом передбачає проведення багатоетапного процесу. Першим кроком для оцінки за ринковим методом є ідентифікація порівняльного активу на активному технологічному ринку. Після ідентифікації порівнюваного активу другим завданням є отримання точних даних про операцію на незалежних умовах. Потім визначаються різні фактори, які необхідно враховувати для цілей оцінки, і відповідно порівнюється вартість обох активів на основі їх ринкової позиції, географічної території та ін. Після цього внеситься коригування на основі кількісно визначених змін і відповідно проаналізованих доступних інформаційних даних. На основі цього аналізу ринковий підхід забезпечить визначення остаточної вартості об'єкта інтелектуальної власності.

Найбільшою проблемою для використання ринкового підходу є ідентифікація порівнянного активу, оскільки кожен актив інтелектуальної власності унікальний сам по собі, оскільки новизна чи оригінальність є дуже важливими факторами для захисту прав інтелектуальної власності. Щоб подолати ці проблеми, для потреб вартісної оцінки розглядаються подібні активи інтелектуальної власності або їх найближча заміна (субститут) на тому ж ринку.

Іншою важливою проблемою для використання цього підходу є відсутність точних

даних. Відповідно до ринкового підходу точність даних є дуже важливою для правильної оцінки активів інтелектуальної власності, оскільки неточні та старі дані часто дають помилкові результати. Більшість операцій з інтелектуальною власністю здійснюються конфіденційно без розкриттям відповідної інформації для інших осіб. Особливо якщо ця інформація носить комерційний характер. За такого сценарію отримання точних даних для оцінки є справді важкою роботою. Дані, на основі яких базується оцінка, недоступні на ринку або доступні в недостатньому обсязі, тому їх отримання вимагає від оцінювача значного професійного досвіду. Достовірні дані для оцінки можна отримати за допомогою опитувань, офіційних декларацій (наприклад, для оподаткування) та власних баз даних про роялті та ін. Цей метод також не враховує різноманітні приховані або стратегічні фактори (наприклад, переговори, укладені договори і таке ін.), які використовуються для досягнення певного консенсусу відносно вартості окремого інтелектуального активу. Оскільки ці фактори неможливо розрахувати чисельними методами, оцінка інтелектуального активу, отримана таким чином, може бути неточною.

Метод доходу, який часто вважається найбільш широко використовуваним методом визначення вартості активу інтелектуальної власності, спирається на історичні дані про дохід, отриманий від використання активу, а також на переважаюче конкурентне середовище та тенденції в галузі для розрахунку майбутнього доходу, який, можливо, можна згенерувати, щоб визначити поточну вартість даного активу. Популярність цього методу можна безпосередньо пояснити тим, що він є найбільш науковим у своїх розрахунках.

Враховуючи, що існує кілька заходів, які застосовуються в різний час, тому, хоча метод є досить науковим, стає завданням актуалізувати дані для відповідних висновків. Наприклад, залишковий корисний період, який відноситься до періоду монопольних прав комерційного використання, розраховується з моменту проведення оцінки, а отримана ставка дисконтується проти майбутніх ризиків, таких як інфляція, ліквідність, фактичні відсотки, премія проти ймовірного ризику та ін.

Дохідний підхід є бажаним як один із найкращих доступних методів оцінки з кількох причин, таких як його незалежність від будь-якого спорідненого ринку для подібної операції; здатність прогнозувати ймовірне отримання доходу або економію коштів суб'єктом інтелектуальної власності; систематичне дисконтування ризиків при розрахунку теперішньої вартості; гнучкість у використанні ринкових можливостей для визначення ймовірної взаємодії між інвестиціями та очікуваним прибутком.

З цим методом також не все добре, і він має свої обмеження. Основна перешкода, з якою стикаються оцінювачі, які використовують цей метод, полягає в тому, що інформація, яка необхідна для проведення розрахунків, не є в достатній мірі доступною і

оцінювач повинен покладатися на заяви, зроблені залученою стороною. Інша проблема, на яку зазвичай звертає увагу власник інтелектуальної власності, використовуючи цей метод для визначення вартості свого інтелектуального активу, полягає в тому, що застосування методу вимагає від власника суб'єктивного розподілу грошових потоків. Також часто зазначається, що весь процес оцінки за допомогою цього методу здебільшого покладається на мудрість та професіоналізм оцінювача, який робить припущення для відповідного перетворення теоретичної формули в її практичне застосування.

З плином часу були створені певні нові методи через прецедентне право або через прийняття фінансових методів, зроблених для матеріальних активів для оцінки нематеріальних активів.

Метод Монте-Карло дозволяє проаналізувати безліч сценаріїв «а що, як?» та отримати ймовірнісний розподіл величини вартості інтелектуального активу. Цей метод найчастіше використовують в оцінці інтелектуальних активів на ранній стадії технологічно орієнтованих проєктів. Метод Монте-Карло надає оцінювачу варіанти для різних можливих сценаріїв, щоб визначити можливу NPV або забезпечити діапазон зміни NPV. Це надає оцінювачу свободу обчислювати єдине значення для припущень або використовувати розподіл на основі ймовірностей для створення діапазону значень, використовуючи різні змінні, такі як верхня-нижня межа, обчислення стандартного відхилення або середнього значення та ін. Після ідентифікації всіх змінних оцінювач застосовує формулу, здебільшого за допомогою програмного забезпечення, яке виконує численні обчислення, де кожній змінній призначається конкретне значення залежно від ймовірності результату та діапазону, а унікальна чиста вартість для кожного сценарію розраховується за допомогою дисконтованого грошового потоку (Discounted Cash Flow метод).

Метод ставки роялті використовується для оцінки активу інтелектуальної власності у разі ліцензування, коли ставки роялті обговорюються між ліцензіаром і ліцензіатом за використання активу інтелектуальної власності. Роялті за режимом прав інтелектуальної власності розглядається як механізм розподілу прибутку від використання активів інтелектуальної власності. Це також називають платою, що сплачується власнику за використання активів інтелектуальної власності. Вартість активу можна визначити на основі суми роялті, отриманої від нього. Більша сума роялті означає вищу вартість активу. Найважливішими факторами для забезпечення високих ставок роялті є висока норма прибутку, великий розмір ринку та максимальна частка ринку активів інтелектуальної власності. Однак для досягнення цих показників необхідно при комерціалізації об'єкта інтелектуальної власності вкласти значні капітальні витрати. Найбільша проблема для використання

цього підходу полягає в тому, як отримати розумну ставку роялті? Аналіз, як правило, базується на додаткових прибутках, отриманих від майбутньої комерціалізації активів інтелектуальної власності. Іноді він також базується на встановлених ставках роялті відповідно до галузевих стандартів, якщо такі є, із застосуванням підходу емпіричного правила.

Правила емпіричного підходу (класичне правило 25 відсотків) було запропоновано Робертом Гольдшайдером [2]. Його підхід ґрунтується на припущенні, що за несудових обставин сторони зазвичай ведуть переговори одна з одною, щоб досягти відповідної ставки роялті, яка приблизно коливається від чверті до однієї третини валового прибутку, незалежно від природи інтелектуальної власності чи галузі. За час існування патентної охорони сформувалася певна традиція, згідно з якою претендент виявляв готовність платити патентовласнику 25% очікуваного валового прибутку, заробленого конкурентом завдяки ліцензії. Багато людей вважають цей метод невизначеним та неточним, тоді як інші використовують його для аналізу та оцінки результатів, отриманих іншими методами. Цей метод часто використовується як відправна точка для аналізу та встановлення розумного розміру роялті.

Гіпотетичний метод переговорів, як правило, використовується судами у справах про порушення, щоб отримати обґрунтовану ставку роялті за несанкціоноване використання об'єктів інтелектуальної власності на основі гіпотетичного сценарію. Цей підхід ґрунтується на гіпотетичних переговорах між двома протиборчими сторонами (порушником і власником активу інтелектуальної власності), припускаючи, що обидві сторони охоче вступають у ліцензійну операцію за певних обставин. Переговори ведуться з урахуванням часу та ситуації безпосередньо перед виникненням першого порушення.

Метод розрахунку втраченого прибутку - це ще один відомий підхід, який використовують суди для оцінки розміру збитків, які надаються власнику у разі порушення. Цей підхід було розроблено на основі принципу, що несправедливо присуджувати той самий роялті у разі порушення, про який сторони домовилися б за допомогою гіпотетичного методу переговорів. На думку судів, збитки у разі порушення повинні в ідеалі бути вищим за ставку роялті, тому цей метод було розроблено для оцінки відповідних збитків у разі порушення. Цей підхід ґрунтується на аналізі «але для», де монопольні прибутки розраховуються на гіпотетичному ринку за відсутності будь-якої конкуренції чи порушення. Щоб обчислити втрачену вигоду на будь-якому ринку, суди враховують три важливі фактори, які включають: еластичність попиту на відповідному ринку; прибутковість; частку ринку. Цей підхід також враховує ринкову частку суб'єктів-учасників під час визначення частки порушника та власника для розрахунку

монопольного прибутку. Нарешті, втрачена вигода буде розрахована шляхом вирахування поточного прибутку з прибутку монополії. Метод упущеної вигоди широко цінується для врахування додаткових збитків у разі порушення.

Метод аналізу дерева рішень використовується для оцінки активу інтелектуальної власності на різних етапах його життя, наприклад від створення до реєстрації, комерціалізації до закінчення терміну дії або порушення до вирішення спору. Дерево рішень – схематичне представлення проблеми оцінки вартості інтелектуального активу. Використовується для вибору найкращого напрямку дій з тих варіантів, що існують. Метод дерева рішень може використовуватись як в ситуаціях, в яких використовується матриця рішень, так і в більш складних ситуаціях, в яких результати одного рішення впливають на наступні рішення (послідовні рішення). Цей метод зазвичай розглядається як вдосконалення або розширення методу доходу. Проблема методу дисконтованого грошового потоку полягає в тому, що йому бракує гнучкості в прийнятті рішень, оскільки він враховує той самий фактор ризику протягом усього терміну служби активу. Ризик, пов'язаний з активом інтелектуальної власності, постійно змінюється з часом на різних етапах протягом його володіння. У методі аналізу дерева рішень ставки дисконту є відносно низькими, оскільки ризик розглядається на різних етапах, а не шляхом сильного дисконтування одразу. Наприклад, фактор ризику після реєстрації буде меншим, ніж на момент подання заявки на реєстрацію, через ймовірність відмови, заперечення та ін. Отже, несправедливо застосовувати однаковий рівень ризику на кожному етапі.

Метод аналізу дерева рішень враховує ризик, пов'язаний з кожним етапом оцінки та прийняття рішень. Цей метод забезпечує високоефективну покрокову структуру шляхом аналізу результатів на кожному етапі. Це допомагає власнику приймати відповідні рішення щодо комерціалізації та використання на різних етапах протягом життя активу інтелектуальної власності. Метод базується на ґрунтовному аналізі дисконтованого грошового потоку кожної гілки. Цей метод працює на основі припущення, що кожне рішення має значний вплив на майбутню вартість активу ІВ. Аналіз починається з графічного представлення рішень або альтернативних результатів, які можуть вплинути на загальну вартість інтелектуального активу. Він демонструє розвиток протягом певного періоду часу з очікуваним результатом шляхом вибору ставок дисконту, які відповідають ризику, пов'язаному на різних етапах життя об'єкту інтелектуальної власності.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Найважливішим аспектом оцінки інтелектуальної власності є те, що характер активів і залучених ризиків, а також мета, з якою сторона проводить оцінку, визначають, який метод оцінки буде прийнято. Однак також вважається, що оскільки

багато припущень, заснованих на мудрості/досвіді/знаннях оцінювача, які використовуються для визначення вартості інтелектуального активу, тому рекомендується, щоб оцінювач завжди розглядав оцінку з використанням кількох методів для визначення найкращого значення.

Відповідь на питання про те, які методи найбільш підходять для оцінки того чи іншого типу об'єкта інтелектуальної власності, в першу чергу залежить від його унікальності, наявності пов'язаної інформації, мети оцінки (чи проводиться вона для продажу, купівлі, ліцензування та проводиться за розпорядженням сторони, яка надає або замовляє) і, нарешті, але не менш важливо, від інтелекту та здорового глузду оцінювача.

Проблеми з оцінкою активів інтелектуальної власності такі ж нові, як і самі активи. Це означає, що з прогресом технології значною мірою ускладнюються для їх оцінювання, оскільки це призводить до перекриття домену інтелектуальної власності, під яким актив захищається або розглядається для того самого. Прикладом для розуміння цього може бути захист запаху одеколону, який, хоча в одних юрисдикціях надається як торгова марка, тоді як в інших вимагається бути представленим у своєму хімічному складі для захисту, який може мати або не мати жодного захисту, що зберігається як комерційна таємниця. Саме складнощі, що виникають у таких сценаріях, вимагають досвіду та мудрості оцінювача, щоб відіграти вирішальну роль у забезпеченні оптимальної вартості інтелектуального активу.

Провівши аналіз традиційних та сучасних методів оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності, можемо зробити висновок про те, що кожен із них є актуальним, важливим та дієвим. Разом з тим всі вони мають обмежений характер і є ефективними для оцінювання лише окремих видів інтелектуальної власності та за наявності визначеної ринкової інформації. Існує нагальна потреба у розробленні комбінованого методу оцінювання інтелектуальної власності, в якому будуть поєднані переваги всіх розглянутих в статті методів та підходів.

Список літератури

1. Dilip Sharma, Kumar Abhijeet (2021) Methods for Intellectual Property Valuation // *Handbook of Intellectual Property Research: Lenses, Methods, and Perspectives*. Oxford : Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198826743.003.0039>
2. Goldscheider Robert (2011) The Classic 25% Rule and the Art of Intellectual Property Licensing, 10 *Duke Law & Technology Review* 1-23. URL: <https://scholarship.law.duke.edu/dltr/vol10/iss1/6>
3. Цибульов П.М., Чеботарьов В.П. Управління інтелектуальною власністю: [монографія]. К. «К.І.С.», 2005. 448 с.
4. Pererva P.G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668с.
5. Pererva, P., Kuchynskiy, V., Kobieliya, T., Kosenko, A., Maslak, O. (2021). Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4 (13 (112)), 6–14.

6. Кобелева Т.О., Марчук Л.С. Методи оцінювання ефективності реклами та її впливу на споживачів // Вісник НТУ «ХП»: Харків : НТУ «ХП». 2015. № 25. С.79-84.

7. Перерва П.Г., Нари С., Кобелева Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності // Вісник НТУ «ХП»: зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2018. № 15 (1291). С. 89-94.

8. Научные основы маркетинга инноваций : монография в 3 т. Том 3. / под. ред. С.Н.Ильашенко. Сумы: ООО "Печатный дом "Папирус", 2013. 334 с.

9. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobieliya T.O. Compliance risk in the enterprise // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2017": тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. Харків : НТУ «ХП», 2017. С. 54-57.

10. Кобелева Т. О. Комплаенс-безпека промислового підприємства: теорія та методи : монографія. Харків : Планета-Принт, 2020. 354с.

11. Кобелева Т.О, Перерва П.Г., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бечмаркінгу // Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Львів : Львівська політехніка, 2015. № 819. С. 167-174.

12. Перерва П.Г., Кобелева Т.О, Ткачова Н.П. Збалансована система показників в інноваційноінвестиційній політиці промислового підприємства // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХП" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХП». – 2015. – № 60 (1169). – С. 50-54. – 52 с.

13. Kocziszky György, Somosi Veres M., Kobieliya T.O. Reputational compliance. Дослідження та оптимізація економ. процесів «Оптимум–2017» : тр. 13-ї Міжнар. конф. Харків : НТУ «ХП», 2017. С. 140–143.

14. Pererva P., Kocziszky G., Veres Somosi M. Compliance program: tutorial. Kharkov: NTU «KhPI», 2019. 689 p.

References (transliterated)

1. Dilip Sharma, Kumar Abhijeet (2021) Methods for Intellectual Property Valuation // *Handbook of Intellectual Property Research: Lenses, Methods, and Perspectives*. Oxford : Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198826743.003.0039>
2. Goldscheider Robert (2011) The Classic 25% Rule and the Art of Intellectual Property Licensing, 10 *Duke Law & Technology Review* 1-23. URL: <https://scholarship.law.duke.edu/dltr/vol10/iss1/6>
3. Tsubulov, P.M., Chebotaryov, V.P. (2005) Management of intellectual property: monograph, «K.I.C.», Kyiv, Ukraine, P. 448.
4. Pererva P.G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668с.
5. Pererva P., Kuchynskiy, V., Kobieliya T., Kosenko, A., Maslak O. (2021). Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4 (13 (112)), 6–14.
6. Kobyelyeva T.O., Marchuk L.S. Metody otsinyuvannya efektyvnosti reklamy ta yiyi vplyvu na spozhyvachiv [Methods of evaluating the effectiveness of advertising and its impact on consumers] // *Visnyk NTU "KHPI"*: Kharkiv : NTU "KHPI". 2015. № 25. S.79-84.
7. Pererva P.G., Nahi S., Kobyelyeva T.O. Otsinka vplyvu innovatsiynoyi, investytsiynoyi ta marketynhovoyi polityky pidpryyemstva na riven konkurentospromozhnosti [Assessment of the impact of innovation, investment and marketing policy of the enterprise on the level of competitiveness] // *Visnyk NTU «KHPI»* : zб. nauk. pr. – Kharkiv : NTU "KHPI", 2018. № 15 (1291). S. 89-94.
8. Nauchnye osnovy marketinga innohatsiynnykh [Scientific foundations of innovation marketing]: monohrfayya v 3 t. Tom 3. / pod. red. S.N.Ylyashenko. Sумы: ООО "Pechatnyy dom "Papyrus", 2013. 334 s.
9. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobieliya T.O. Compliance risk in the enterprise [] // *Stratehiyi innovatsiynoho rozvytku ekonomiky Ukrayiny: problemy, perspektyvy, efektyvnist "Forward–2017"*: tr. 8-yi Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf. Kharkiv : NTU "KHPI", 2017. S. 54-57.

10. Kobyelyeva T.O. Komplayens-bezpeka promyslovoho pidpryyemstva: teoriya ta metody [Compliance-safety of an industrial enterprise: theory and methods]: monohrafiya. Kharkiv : Planeta-Prynt, 2020. 354s.

11. Kobyelyeva T.O., Pererva P.G., Tkachova N.P. Pidvyshchennya konkurentospromozhnosti mashynobudivnykh pidpryyemstv na zasadakh synerhetychnoho benchmarkinhu [Increasing the competitiveness of machine-building enterprises on the basis of synergistic benchmarking] // Visnyk Nats. un-tu "Lvivska politekhnika" : zb. nauk. prats. Ser.: Menedzhment ta pidpryyemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennya i problemy rozvytku. Lviv : Lvivska politekhnika, 2015. № 819. S. 167-174.

12. Pererva P.G., Kobyelyeva T.O., Tkachova N.P. Zbalansovana systema pokaznykiv v innovatsiynoinvestytsiyniy

politytsi promyslovoho pidpryyemstva [Increasing the competitiveness of machine-building enterprises on the basis of synergistic benchmarking] // Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KHPI" : zb. nauk. pr. Temat. vyp. : Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva. – Kharkiv : NTU "KHPI". – 2015. – № 60 (1169). – S. 50-54. 52 s.

13. Kocziszky György, Somosi Veres M., Kobieliava T.O. Reputational compliance. Doslidzhennya ta optymizatsiya ekonom. protsesiv «Optimum-2017» : tr. 13-yi Mizhnar. konf. Kharkiv : NTU «KHPI», 2017. С. 140–143.

14. Pererva P., Kocziszky G., Veres M. Compliance program: tutorial. Kharkov: NTU «KhPI», 2019. 689 p.

Надійшла (received) 29.04.2022

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Череп Алла Василівна (Череп Алла Васильевна, Cherep Alla Vasylivna) - доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету, Запорізький національний університет, м.Запоріжжя, Україна; ORCID: 0000-0001-5253-7481; тел. +38 (061) 228-76-13, e-mail: cherepavznu@gmail.com

Ілляшенко Наталія Сергіївна (Ильяшенко Наталья Сергеевна, Nataliia Illiashenko Serhiyivna) - доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, Сумський національний аграрний університет, старший науковий співробітник Науково-дослідної частини м.Суми, Україна, e-mail: nat.illiashenko@gmail.com

Перерва Петро Григорович (Перерва Петр Григорьевич, Pererva Petr Grigorievich) – доктор економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», завідувач кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин Харків, Україна; ORCID:0000-0002-6256-9329; тел.: (067) 940-16-81; e-mail: pgrpererva@gmail.com